

นิพนธ์ต้นฉบับ

การศึกษาการจัดการมูลฝอยที่ประสบความสำเร็จของชุมชนต้นแบบ กรณีศึกษาชุมชนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก

ปัทมาภรณ์ สุวรรณปักษ์⁽¹⁾ และสร้อยญา ถีป้อม^{(2)*}

วันที่ได้รับต้นฉบับ: 16 มีนาคม 2559

วันที่ตอบรับการตีพิมพ์: 28 กรกฎาคม 2559

* ผู้รับผิดชอบบทความ

(1) นักศึกษาหลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชานามัยสิ่งแวดล้อม

คณะสาธารณสุขศาสตร์มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

(2) สาขาวิชานามัยสิ่งแวดล้อม คณะสาธารณสุข

ศาสตร์มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

(โทรศัพท์: 098-830 8311,

E-mail: sthiphom@gmail.com)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการในการจัดการมูลฝอยในแต่ละชุมชนเพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้การจัดการมูลฝอยประสบความสำเร็จของชุมชนต้นแบบโดยทำการศึกษาในชุมชนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 ระดับประเทศจากโครงการประกวดชุมชนปลอดขยะของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกจำนวน 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนชาญเวทกิจและชุมชนสระสองห้อง โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประธานชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มเทศบาล กลุ่ม อสม. กลุ่มร้านค้าผู้ประกอบการ และกลุ่มประชาชนทั้งสิ้นจำนวน 16 คน แบ่งเป็นชุมชนชาญเวทกิจจำนวน 9 คน ชุมชนสระสองห้องจำนวน 6 คน และเจ้าหน้าที่เทศบาลนครพิษณุโลกจำนวน 1 คน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

การศึกษพบว่า รูปแบบและวิธีการในการจัดการมูลฝอยทั้ง 2 ชุมชนมีลักษณะที่คล้ายกัน วิธีการจัดการเริ่มจากการคัดแยกขยะการใช้หลัก 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) และเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งพบว่า ปัจจัยหลักที่ส่งผลให้การจัดการประสบความสำเร็จ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนการมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง และการได้รับเงินสนับสนุนโครงการจากเทศบาลนครพิษณุโลก อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในปัจจุบันของชุมชนสระสองห้องนั้นลดบทบาทลง ดังนั้น เพื่อให้เกิดการจัดการมูลฝอยที่ยั่งยืนจึงได้เสนอรูปแบบการจัดการมูลฝอยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการดำเนินกิจกรรม การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ดังนั้น ผู้สนใจสามารถใช้เป็นแนวทางเพื่อบริหารจัดการขยะให้มีประสิทธิภาพในพื้นที่อื่นต่อไป

คำสำคัญ: Zero Waste, การจัดการมูลฝอย, การมีส่วนร่วมของประชาชน

Original Article

A Study of Successful Solid Waste Management of Model Communities; a Case Study of the Winner Award Communities for the Zero Waste Projects in Phitsanulok Municipality

Pattamaporn Suwanapuksin⁽¹⁾ and Sarunya Thiphom^{(2)*}

Received Date: March 16, 2016

Accepted Date: July 28, 2016

Abstract

The aims of this qualitative research were to describe patterns and methods for solid waste management of Chanvejchakij and Sasonghong communities and to find the factors contributed to the successful waste management of model communities in order to present sustainable community. Two winner award communities for the zero waste projects in Phitsanulok municipality from Department of Environmental Quality Promotion were studied. Data were collected using semi-structured interviews from community presidents, community leaders, representative of municipality, representatives of village health volunteers, the traders and community' members. A total of 16 people consisted of 9 people of Chanvejchakij and 6 people of Sasonghong and a municipality. Data were analyzed using content analysis.

The study found that the patterns and methods for waste management of two communities were similar. The processes started from waste sorting, 3Rs (Reduce, Reuse, Recycle) and public participation integration. The key success factors for management were the public participation, an effective community leader and financial support from Phitsanulok municipality. However, it had been found that the community participation of Sasonghong had declined. Therefore, the sustainable solid waste management was suggested by giving the opportunity for people participation in all processes including decision making, management, outcome benefit and evaluation. Therefore, anyone interested could be applied to increase the efficiency solid waste management in the other areas in the future.

Keywords: Zero Waste, Solid Waste Management, Public Participation

* Corresponding author

(1) Bachelor student of Environmental Health program, Faculty of Public Health, Naresuan University

(2) Environmental Health program, Faculty of Public Health, Naresuan University
(Tel.: 098-830 8311,
E-mail: sthiphom@gmail.com)

บทนำ

ปัจจุบันปัญหามลพิษที่สำคัญและทวีความรุนแรงอย่างยิ่ง ได้แก่ มลพิษจากมูลฝอย ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อชุมชนทั้งเรื่องของกลิ่นรบกวน แหล่งเพาะพันธุ์ของพาหะนำโรค ทัศนียภาพ คุณภาพน้ำ คุณภาพอากาศ และคุณภาพดิน ซึ่งสาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องมาจากปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นมานาน มีปริมาณมากเกินกว่าที่จะสามารถกำจัดได้หมดหรือกำจัดได้ทันเวลา รวมถึงขาดการจัดการมูลฝอยที่ดีพอ เช่น การนำมูลฝอยไปทิ้งยังสถานที่ที่รกรุงรังภายในชุมชน การเผากลางแจ้ง การขาดแคลนที่ดินสำหรับใช้เป็นสถานที่กำจัด การดำเนินการและการดูแลรักษา ระบบกำจัดที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร การขาดบุคลากรระดับปฏิบัติที่มีความรู้ความชำนาญ ขาดงบประมาณสำหรับดำเนินการ รวมถึงประชาชนในท้องถิ่นขาดจิตสำนึก ความเข้าใจ ทัศนคติที่มีต่อการจัดการขยะมูลฝอย (กรมควบคุมมลพิษ, 2555) ซึ่งการจัดการที่ดีส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จากรายงานสรุปสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย โดยกรมควบคุมมลพิษ ระบุว่าปริมาณมูลฝอยชุมชนที่เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2556 มีจำนวน 26.77 ล้านตัน โดยปริมาณมูลฝอยที่ถูกนำไปกำจัดแบบถูกต้องจำนวน 7.2 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 27 ขณะที่กำจัดอย่างไม่ถูกต้องจำนวน 14.2 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 53 ส่วนปริมาณมูลฝอยที่นำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่มีเพียง 5.1 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 19 (กรมควบคุมมลพิษ, 2557) ซึ่งถึงแม้ว่าภาครัฐจะมีการระดมแรงงาน หรือเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ แต่จากข้อมูลดังกล่าวมีขยะที่ถูกจัดอย่างไม่ถูกต้องอีกร้อยละ 53 ภาครัฐจึงได้จัดทำแนวทางในการจัดการมูลฝอยแนวใหม่ด้วยการลดปริมาณขยะ ณ แหล่งกำเนิด โดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งเป็นวิธีการแก้ไขแบบยั่งยืน และเป็นวิธีการที่มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยที่ภาครัฐส่งเสริมให้ชุมชน หรือองค์การบริหารท้องถิ่นต่างๆ จัดการดำเนินการในหลายพื้นที่

เทศบาลนครพิบูลย์โลกเป็นองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีนโยบายในการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมใน 3 ด้าน ได้แก่ แนวทางการเพิ่มพื้นที่สีเขียว และสวนสาธารณะ แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพด้านการจัดการมูลฝอย แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอย (จำลอง โพธิ์บุญ, 2551) และมีนโยบายให้ชุมชนคิดเอง วางแผนเอง และจัดทำโครงการต่างๆ เอง โดยเทศบาลจะเป็นเหมือนผู้สนับสนุนชุมชน มีชุมชนที่ประสบความสำเร็จเกี่ยวกับการบริหารจัดการมูลฝอยหลายแห่ง เช่น ชุมชนสระสองห้อง และชุมชนชาวนาเวทกิจพัฒนา เป็นชุมชนที่ได้เข้าร่วมโครงการประกวดชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste Management) ของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากชุมชนทั่วประเทศได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 ระดับประเทศสำหรับชุมชนสระสองห้อง ประจำปี 2552 และรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 ระดับประเทศสำหรับชุมชนชาวนาเวทกิจพัฒนา ประจำปี 2556 โดยการจัดทำโครงการที่อาศัยการมีส่วนร่วมกับคนในชุมชน เช่น โครงการธนาคารขยะโครงการอาสาสมัครคัดแยกขยะ กิจกรรมอาสาสมัคร

พิทักษ์สิ่งแวดล้อม การรณรงค์คัดแยกขยะ การนำขยะไปขาย การหมักทำปุ๋ย โครงการถนนปลอดถังขยะ เป็นต้น

จากความสำเร็จในการจัดการของชุมชนในเทศบาลนครพิบูลย์โลก ผู้ทำการวิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการที่ดีภายในชุมชนที่อาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ โดยสนใจศึกษารูปแบบและวิธีการจัดการมูลฝอยในแต่ละชุมชน และศึกษาปัจจัยที่ทำให้การจัดการมูลฝอยประสบความสำเร็จของชุมชนต้นแบบ กรณีศึกษาชุมชนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดชุมชนปลอดขยะ Zero Waste ในเขตเทศบาลนครพิบูลย์โลก ได้แก่ ชุมชนชาวนาเวทกิจพัฒนา และชุมชนสระสองห้องเพื่อใช้เป็นรูปแบบในการจัดการมูลฝอยในชุมชนอื่นๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการในการจัดการมูลฝอยในชุมชนชาวนาเวทกิจพัฒนาและชุมชนสระสองห้อง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้การจัดการมูลฝอยประสบความสำเร็จของชุมชนชาวนาเวทกิจพัฒนาและชุมชนสระสองห้อง

วิธีดำเนินการวิจัย

• รูปแบบการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาหาปัจจัยที่มีผลสำเร็จต่อการจัดการมูลฝอยในชุมชนแบบมีส่วนร่วม ในเขตเทศบาลนครพิบูลย์โลก

• ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ซึ่งครอบคลุมบริบทของชุมชนดังที่กล่าวมาดังตารางที่ 1

โดยมีการสุ่มแบบลูกโซ่ (Snowball sampling) เป็นการสุ่มโดยการรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างจำนวนน้อยๆ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่หาได้ง่ายที่สุดก่อน หลังจากนั้นใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นเครื่องชี้นำไปหากลุ่มตัวอย่างอื่นๆ จนทำให้ขนาดของตัวอย่างเพียงพอต่อความต้องการ โดยมีเกณฑ์การคัดเข้า-คัดออก ดังนี้

เกณฑ์การคัดเข้า

- เป็นผู้ที่มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป
 - เป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ศึกษาของการวิจัย
 - ยินดีให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมวิจัย
 - มีความสามารถในการสื่อสารภาษาไทยได้เป็นอย่างดี
- เกณฑ์การคัดออก
- ผู้เข้าร่วมวิจัยมีภาวะเจ็บป่วยกะทันหัน
 - ต้องการถอนตัวจากการเข้าร่วมวิจัยระหว่างการดำเนินการ

ดำเนินการ

- ย้ายออกจากพื้นที่ศึกษาของการวิจัยกะทันหัน

• เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผนก่อนล่วงหน้า โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ในกรอบคำถามที่เตรียมมา และมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น ซึ่งผู้สัมภาษณ์สามารถตั้งคำถามขึ้นเองได้ ขณะทำการสัมภาษณ์ โดยยึดสาระสำคัญของข้อคำถามที่ได้จัดเตรียมไว้เป็นแนวทางทำการสัมภาษณ์อาสาสมัครและทำการบันทึกเอง แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับวิธีการจัดการมูลฝอย

ส่วนที่ 2 การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย

ส่วนที่ 3 การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการ

ส่วนที่ 4 การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐบาล

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการเข้าถึงข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วนได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

(1) การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร

ผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลด้านวิชาการจากเทศบาลนครพิบูลย์รักษ์ จากแหล่งข้อมูลและสื่อต่างๆ เช่น เอกสารทางด้านวิชาการ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

(2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างโดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วนได้แก่ วิธีการจัดการมูลฝอย การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยด้านการบริหารจัดการ และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐบาล โดยทำการขออนุญาตในการจัดบันทึกด้วยตัวผู้วิจัยเอง และการใช้เครื่องอัดเสียงบันทึกคำสัมภาษณ์ ระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ให้ผู้ร่วมวิจัยแสดงความคิดเห็นอย่างมีอิสระ โดยจะใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 30-60 นาที หรือจนกว่าจะไม่พบข้อสงสัยหรือไม่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้น

• การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจะนำมาวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นวิธีการสร้างเนื้อหาหรือข้อมูลให้มีความน่าเชื่อถือ และมีข้อสรุปที่มีความเที่ยงตรงจากเนื้อหาไปสู่บริบทของเนื้อหาที่นำมาวิเคราะห์ โดยการนำข้อมูลที่ได้อ่านมาทบทวนข้อมูลและนำไปสร้างเป็นข้อสรุป

• การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

แล้ว (NU-IRB1310) ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้คำนึงถึงจรรยาบรรณของนักวิจัย และให้การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มตัวอย่างจะได้รับการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการเก็บข้อมูล พร้อมทั้งชี้แจงว่ากลุ่มตัวอย่างจะไม่สูญเสียผลประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น และข้อมูลในการตอบแบบสอบถามจะถูกเก็บไว้เป็นความลับไม่นำมาเปิดเผยชื่อและจะนำผลประเมินที่ได้สรุปออกมาเป็นภาพรวมเพื่อใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเท่านั้น

ผลการวิจัย

• ชุมชนชาวนาเวทกิจ

ส่วนที่ 1 วิธีการจัดการมูลฝอยของชุมชนชาวนาเวทกิจพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ชุมชนชาวนาเวทกิจพัฒนาส่วนใหญ่ขยะที่เกิดขึ้นมีทั้ง 4 ประเภทได้แก่ ขยะอินทรีย์ ขยะทั่วไป ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย โดยมีกิจกรรมที่คนในชุมชนดำเนินการแยกตามชนิดของขยะ ดังต่อไปนี้

- ขยะอินทรีย์ จะนำไปทำปุ๋ยชีวภาพบริเวณท้ายซอย จุดเด่นคือการจัดการกับน้ำมันทอดซ้ำของประชาชน โดยในอดีตนั้นประชาชนทิ้งลงสู่ท่อน้ำ ทำให้ท่อน้ำอุดตัน และสนับสนุนให้ร้านอาหารมีบ่อดักไขมัน รวมทั้งทำงานร่วมกับทางกองพันทหารอากาศโยธิน กองบิน 46 จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งจะมารับซื้อน้ำมันทอดซ้ำ ในราคา กิโลกรัมละ 5 บาท อีกทั้งยังขายให้กับบริษัททำอิฐบล็อกจากมูลเบาเพื่อนำไปใช้ในกระบวนการหล่ออิฐ ใน กิโลกรัมละ 10 บาท

- ขยะรีไซเคิล ภายในชุมชนจะมีการคัดแยกขยะรีไซเคิล เช่น ขวดน้ำ หรือถุงพลาสติกโดยบริษัทเอกชนจะมารับซื้อที่ชุมชน กิโลกรัมละ 4-5 บาท ขึ้นอยู่กับราคาของเม็ดพลาสติกเพื่อนำไปเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตน้ำมันดิบ

- ขยะอันตราย เช่น หลอดนีออน กระป๋องสเปรย์ ได้รับความร่วมมือกับการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.) ออกค่าใช้จ่ายในการกำจัดอย่างถูกวิธี

โดยภาพรวมจะนำหลักการ 3Rs (Reduce Reuse Recycle) มาใช้ในชุมชน ตัวอย่าง การลดการใช้ (Reduce) ดังนี้ เน้นการรณรงค์ ลดการใช้ (Reduce) โดยการนำตะกร้า/ถุงผ้าไปตลาดเพื่อปฏิเสธถุง รณรงค์กับร้านค้าประกอบการ เช่น การนำเอาปิ่นโต/ภาชนะไปใส่อาหาร โดยจะคิดในราคาปกติแต่ได้ปริมาณที่มากขึ้น การปลูกพืชสวนครัวในชุมชน เช่น ตะไคร้ โหระพา พริก ใบมะกรูด เพื่อใช้เป็นสวนแบ่งปัน เป็นการปฏิเสธถุงได้อีกทางหนึ่งและสร้างความสามัคคีในชุมชนอีกด้วย ตัวอย่าง การใช้ซ้ำ (Reuse) เช่น การนำเศษอาหารขายให้กับผู้เลี้ยงสัตว์ ร้านรอบรูปจะเน้นการใช้ไม้เก่า เช่น ไม้พาเลท ไม้ลัง ไม้เก่า ไม้มงคล มาเป็นส่วนประกอบในการขึ้นรูปงานและมีการแปรรูปขยะจากหลอดน้ำดื่ม และกล่องนม นำมาขึ้นรูปเป็นตะกร้า ดอกไม้ปักแจกัน โดยจัดตั้งเป็นกลุ่มครูกอ แล้วนำไปวางที่ตลาดร่วมใจ

สำหรับตัวอย่าง รีไซเคิล (Recycle) ได้แก่ ร้านขายของชำมีการคัดแยกถุงพลาสติกให้กับทางชุมชนเพื่อนำไปขายอีกทั้งมีการปลูกฝังให้เด็กมีจิตอาสา รักสิ่งแวดล้อมโดยตั้งกลุ่มอสม.น้อย ที่ต้องผ่านการอบรมที่ปลูกฝังให้เด็กมองขยะเป็นชมทรัพย์เช่น การประหยัดน้ำ ประหยัดไฟ การกินข้าวให้หมด จิตอาสาชุมชนในการเก็บขยะ สอนการคัดแยกขยะ สอนให้รู้ประโยชน์ของขยะ

ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของชุมชนชาวนาเวทิจพัฒนา อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก

การดำเนินงานร่วมกันระหว่างชุมชนและเทศบาล โดยมีจุดเริ่มต้นของการเป็นชุมชนปลอดขยะ คือ การประสบปัญหาขยะล้นชุมชน การล้นของขยะตามภาษาชาวบ้านก่อให้เกิดการค้ำเค้นของสุนัขจรจัดจึงมีการประชุมประชาคมหาแนวร่วมในการทำให้ปริมาณขยะน้อยลง จึงได้มติว่าจะเป็นชุมชนปลอดขยะโดยการมีถังขยะของบ้านใครบ้านมันปฏิเสธถังขยะใบใหญ่จากเทศบาลเนื่องจากทำให้เกิดการขาดความรับผิดชอบจึงมีการเก็บถังขยะใบใหญ่ และขอถังมาแจกให้กับประชาชนประมาณ 100-120 ใบ โดยตั้งถังขยะของตนไว้หน้าบ้านเมื่อรถขยะมาเก็บเสร็จจึงนำกลับเข้าบ้านให้สอดคล้องกับวันและเวลาตามที่เทศบาลมาทำการเก็บขยะและมีการประชุมวางแผนของคณะกรรมการ และ อสม. เป็นประจำเดือนละ 1 ครั้งส่วนมากจะเข้าร่วมกับกิจกรรมในชุมชน เช่น การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ และ ในทุก ๆ วันจะมีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย เกี่ยวกับข่าวสารหรือขอความร่วมมือในการจัดการขยะ

จากการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ทำให้คนในชุมชนเกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน และยังเกิดจิตสำนึกรักชุมชน ช่วยกันดูแลความสะอาดในชุมชน ให้ชุมชนที่ตนเองอาศัยเป็นชุมชนปลอดขยะ โดยชุมชนชาวนาเวทิจเข้าร่วมโครงการชุมชนปลอดขยะในปี 2552 และได้เริ่มมีการบันทึกข้อมูลปริมาณขยะของชุมชนชาวนาเวทิจ พบว่าในช่วงแรกของการดำเนินโครงการ ชุมชนมีปริมาณขยะ 1,244 กิโลกรัมต่อวัน ซึ่งขณะนั้นมีประชากรตามทะเบียนบ้าน 1,296 คน ณ ปัจจุบันที่มีประชากรเท่าเดิม พบว่าชุมชนชาวนาเวทิจพัฒนามีปริมาณขยะที่ทางเทศบาลต้องดำเนินการจัดเก็บเพียง 752 กิโลกรัมต่อวัน คิดร้อยละ 58 แสดงให้เห็นว่าปริมาณขยะของชุมชนชาวนาเวทิจพัฒนา ลดลงไปถึง 544 กิโลกรัมต่อวัน โดยอัตราการเกิดขยะอยู่ที่ 0.58 กิโลกรัมต่อคน

ส่วนที่ 3 ด้านการบริหารจัดการของชุมชนชาวนาเวทิจพัฒนา อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก

การดำเนินงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้นำชุมชน โดยเน้นการสร้างแรงจูงใจให้กับประชาชน โดยผู้นำชุมชนที่มีจิตอาสา และเสียสละออกไปดูแลชุมชน เช่น การพัฒนาพื้นที่ว่างเปล่าให้เป็นสวนหย่อม ปลูกพืชสมุนไพร พืชสวนครัว การเคาะประตูบ้าน เพื่อขอความร่วมมือในการจัดการขยะในครัวเรือน และการประหยัดพลังงานและมีการตั้งคณะกรรมการจำนวน 9 คน ทำงานร่วมกับอสม. จำนวน 9 คน สำหรับการทำงานในชุมชน โดยแบ่งเป็น 4 โซน ในแต่ละโซนประกอบด้วยกรรมการ 2 คน

อสม. 2 และมีผู้นำชุมชนอยู่ตรงกลางเพื่อทำหน้าที่ประสานงาน โดยภาพรวมเน้นการสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการพึ่งพาตนเองเพื่อให้เกิดการดำเนินการที่ยั่งยืน

ส่วนที่ 4 การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐบาลของชุมชนชาวนาเวทิจพัฒนา อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก

เทศบาลนครพิษณุโลกสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการของเทศบาลฯ และเพื่อจัดตั้งให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนปลอดขยะจำนวน 50,000 บาท ได้แก่ การพัฒนาให้เป็นชุมชนเครือข่ายจัดการอบรมเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย การสนับสนุนชุมชนเข้าร่วมโครงการชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) การส่งเสริมให้มีการคัดแยกขยะ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากขยะอินทรีย์ที่เหลือใช้ในครัวเรือน

ส่วนที่ 5 ปัจจัยที่ทำให้การจัดการมูลฝอยประสบความสำเร็จของชุมชนชาวนาเวทิจพัฒนา

ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการจัดการขยะ การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งอยู่ตรงกลางเพื่อทำหน้าที่ประสานงาน โดยภาพรวมเน้นการสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการพึ่งพาตนเองเพื่อให้เกิดการดำเนินการที่ยั่งยืน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนเทศบาล โดยเทศบาลเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน เพื่อนำไปจัดกิจกรรมระหว่างผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ โดยเน้นการใช้ความรู้เรื่องการจัดการขยะประเภทต่างๆ และการสร้างความตระหนักให้กับชุมชนเห็นความสำคัญของการจัดการขยะ โดยสร้างความรับผิดชอบในการจัดการขยะในบ้านตัวเอง

• ชุมชนสองห้อง

ส่วนที่ 1 วิธีการจัดการมูลฝอยของชุมชนสองห้อง อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก

ขยะที่เกิดขึ้นภายในชุมชนสองห้องเป็นขยะทั้ง 4 ประเภทได้แก่ ขยะอินทรีย์ ขยะทั่วไป ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย โดยมีกิจกรรมที่คนในชุมชนดำเนินการแยกตามชนิดของขยะดังต่อไปนี้

- ขยะอินทรีย์ จะนำไปทำปุ๋ยหมัก และนำหมักชีวภาพ
- ขยะรีไซเคิล นำไปทำสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เช่น นำถุงน้ำยาปรับผ้านุ่มผลิตเป็นกระเป๋าสาน และนำไปขายเพื่อเพิ่มรายได้

โดยภาพรวมนั้น จะใช้หลัก 3Rs ในการจัดการขยะ เช่น การรับประทานอาหารให้หมด ลดการใช้กล่องโฟมและถุงพลาสติก (Reduce) การใช้ถุงพลาสติกซ้ำ รวมถึงนำกระดาษเก่ามาทำเปเปอร์มาเช่รูปภาพปูนปั้น-ปูนสูง (Reuse) และการคัดแยกขยะเพื่อนำไปขาย (Recycle)

ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของชุมชนสองห้อง อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก

การดำเนินงานร่วมกันระหว่างชุมชน เทศบาล และภาคเอกชนจุดเริ่มต้นของการเป็นชุมชนปลอดขยะเนื่องจาก

ประชาชนไม่มีความรู้ในการคัดแยกขยะ จึงทำให้เกิดการสะสมของขยะเป็นจำนวนมาก และส่งกลิ่นเหม็น จึงรวมชาวบ้านที่มีจิตอาสาจัดการกับปัญหา และการปลูกจิตสำนึกเกี่ยวกับการให้ความเคารพในพระราชวังจันทร์ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยมีการทำประชาคมเพื่อเลือกโครงการในการจัดการขยะมูลฝอย และให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยตั้งกลุ่มต่างๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมลดปริมาณขยะในชุมชนร่วมกันประชาชนจากชุมชนใกล้เคียง เพื่อเรียนรู้จากชุมชนสระสองห้องแล้วนำไปบริหารจัดการกับชุมชนของตนเองในส่วนหนึ่งของเทศบาลนครพิบูลย์โลก จะทำหน้าที่ในการติดตามประเมินผล ให้คำปรึกษาในกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะกิจกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อม และชุมชนมีการดำเนินการร่วมกับภาคเอกชนคือร้านรับซื้อของเก่าวงษ์พาณิชย์และมีโครงการสมุนไพรรักษ์ตัว (กะเพรา ข่า ตะไคร้ ชะอม มะรุม) นอกจากนี้รายได้จากการขายขยะจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งชาวบ้านได้รับกลับไป ส่วนที่สองเก็บไว้ในกลุ่มออมทรัพย์ เมื่อเวลาชาวบ้านเดือนร้อนก็สามารถมากู้ยืมได้ และส่วนที่สามารถนำไปไว้ในกองทุนสวัสดิการ เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยสามารถมาเบิกได้ตามเกณฑ์ ซึ่งถือเป็นกลวิธีส่งเสริมให้มีการคัดแยกขยะ เพราะถ้าไม่มีการคัดแยกขยะก็จะมีสิทธิรับสวัสดิการบำนาญในชุมชน ปัจจุบันหลังเกิดกิจกรรมรณรงค์การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน ส่งผลให้เหลือปริมาณขยะที่เทศบาลต้องจัดเก็บคิดเป็น 37 ตัน/ปี คิดเป็นร้อยละ 28.6 ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในชุมชน

ส่วนที่ 3 ด้านการบริหารจัดการของชุมชนสระสองห้อง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

การดำเนินงานร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้นำชุมชน เน้นการสร้างแรงจูงใจโดยการใช้จิตอาสาของผู้นำชุมชน จากนั้นขยายไปเรื่อยๆ โดยเริ่มจากการจัดการขยะในครัวเรือนของตนเอง ซึ่งปัญหาในการเริ่มดำเนินการ คือ ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ เนื่องจากค่านิยมเก่าจากการเสียเงินให้เทศบาลเก็บขยะ จึงคิดว่าเป็นหน้าที่ของเทศบาลที่จะต้องเข้ามาจัดการ ดังนั้นจึงมีการปรับแนวคิดใหม่ว่าขยะใครเป็นคนทำ คนนั้นน่าจะเป็นคนเก็บ หรือยึดหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter-Pays-Principle) รวมทั้งแสดงให้เห็นประโยชน์ที่จะได้รับกิจกรรมต่างๆ มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย และจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มสวัสดิการภายในชุมชน ซึ่งได้รายได้มาจากการขายขยะ ซึ่งดูแลโดยกรรมการชุมชนจำนวน 9 คน ทำงานร่วมกับ อสม. จำนวน 7 คน ซึ่งจัดให้มีการประชุมเป็นประจำเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตัวเองได้ในอนาคต

ส่วนที่ 4 การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐบาลของชุมชนสระสองห้อง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

เทศบาลนครพิบูลย์โลกสนับสนุนช่วยเหลือเรื่องอุปกรณ์ เช่น ถังขยะ ตู้เก็บขยะอันตราย วงบ่อ เครื่องตัดกิ่งไม้ จอบ เสียม บั้งก็ การจัดการอบรมจากเจ้าหน้าที่เทศบาลในเรื่องของการคัดแยกขยะ การทำปุ๋ย รวมทั้งการพาไปศึกษาดูงานสถานที่อื่นๆ

เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนต่างๆ นำไปสู่การพัฒนาใหม่ๆ ในการจัดการขยะ

ส่วนที่ 5 ปัจจัยที่ทำให้การจัดการมูลฝอยประสบความสำเร็จของชุมชนสระสองห้อง

ปัจจัยหลักที่ทำให้การจัดการขยะในชุมชนประสบความสำเร็จนั้นมาจากการสนับสนุนงบประมาณจากเทศบาลนครพิบูลย์โลกสนับสนุนช่วยเหลือเรื่องอุปกรณ์ การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะประเภทต่างๆ การพาไปศึกษาดูงานสถานที่ต่างๆ การดำเนินงานร่วมกันระหว่างชุมชน เทศบาล และภาคเอกชน โดยการปลูกจิตสำนึกให้กับชุมชนในการความเคารพในพระราชวังจันทร์ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และปรับแนวคิดยึดหลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter-Pays-Principle) การตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์ เมื่อเวลาชาวบ้านเดือนร้อนก็สามารถมากู้ยืมได้ และส่วนที่สามารถนำไปไว้ในกองทุนสวัสดิการ เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยสามารถมาเบิกได้ตามเกณฑ์

บทสรุปและอภิปรายผล

(1) รูปแบบและวิธีการในการจัดการมูลฝอยในแต่ละชุมชน

ในชุมชนมีการจัดการมูลฝอยตั้งแต่การเกิดมูลฝอย การจัดการมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิด การเก็บรวบรวมมูลฝอย การขนถ่ายและขนส่ง การแปรรูปและการนำกลับมาใช้ ไปจนถึงการกำจัดขยะในชุมชน

ชุมชนชาญเวชกิจ

พบว่าขยะส่วนใหญ่ที่เกิดเป็นขยะอินทรีย์ ประชาชนในชุมชนมีการคัดแยกขยะในครัวเรือน โดยการนำขยะอินทรีย์ไปทำปุ๋ยกับทางชุมชน การนำน้ำมันทอดซ้ำไปขายเพื่อทำน้ำมันไบโอดีเซล มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เช่น การทำตะกร้าจากหลอดพลาสติก มีการแยกขยะรีไซเคิลเพื่อนำไปขาย และไม่มีการเผาขยะกลางแจ้งภายในชุมชน อีกทั้งมีถังขยะเป็นของตัวเองเพื่อรับผิดชอบกันเอง

ชุมชนสระสองห้อง

พบว่าขยะส่วนใหญ่ที่เกิดเป็นขยะอินทรีย์ และขยะรีไซเคิล ประชาชนไม่มีการคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิด แต่มีการคัดแยกขยะรีไซเคิลเพื่อนำไปขายเพียงบางครัวเรือน ขยะที่เกิดขึ้นจะนำไปทิ้งที่จุดรวบรวมขยะของทางเทศบาล โดยทางเทศบาลจะนำไปกำจัดเอง และไม่มีการเผาขยะกลางแจ้งภายในชุมชน

(2) ปัจจัยที่ทำให้การจัดการมูลฝอยประสบความสำเร็จของชุมชนต้นแบบ

ชุมชนชาญเวชกิจ

ชุมชนชาญเวชกิจอาศัยปัจจัยที่ทำให้การจัดการมูลฝอยประสบความสำเร็จที่สำคัญได้แก่ ความเข้มแข็งของผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอย รวมทั้งได้รับการสนับสนุนโครงการจากทางเทศบาลนครพิบูลย์โลก ไม่จะเป็นการจัดอบรมให้ความรู้ การสนับสนุนวัสดุและอุปกรณ์

ชุมชนสองห้อง

ชุมชนสองห้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญจากการตั้งกองทุนออมทรัพย์สำหรับชุมชนเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมกัน และส่งเสริมการมีจิตสำนึกที่ดีของประชาชนในชุมชนเพื่อเป็นแรงผลักดันในการจัดการมูลฝอย รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนโครงการจากทางเทศบาลนครพิบูลย์โลก ไม่ว่าจะเป็นการจัดอบรมให้ความรู้ การสนับสนุนวัสดุและอุปกรณ์

(3) รูปแบบในการจัดการมูลฝอยสำหรับชุมชนอย่างยั่งยืน

แม้ว่าทั้งสองชุมชนนั้นจะได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดชุมชนปลอดขยะ Zero Waste แต่ในปัจจุบันนั้นปรากฏว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของทั้งสองชุมชนนั้นลดลง สำหรับชุมชนชาวนาเวทกิจพัฒนาถึงแม้ว่าประชาชนจะมีส่วนร่วมน้อยลงแต่พบว่าไม่มีปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยเกิดขึ้นในชุมชนนี้แล้ว พิจารณาจากปริมาณขยะของชุมชนชาวนาเวทกิจพัฒนาลดลงถึง 544 กิโลกรัมต่อวัน โดยอัตราการเกิดขยะอยู่ที่ 0.58 กิโลกรัมต่อคนจากปี 2552 ที่ได้เริ่มเข้าร่วมโครงการชุมชนปลอดขยะ อาจเนื่องมาจากการดำเนินงานของชุมชนนั้น ให้ผู้นำชุมชนอยู่ตรงกลางเพื่อทำหน้าที่ประสานงาน โดยภาพรวมเน้นการสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการพึ่งพาตนเองเพื่อให้เกิดการดำเนินการที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันประชาชนมีการเข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและวางแผนเป็นบางครั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนในปัจจุบันเหลือเพียง การมีแหล่งเรียนรู้ เช่น ร้านอาหารและร้านกรอรูปให้ประชาชนที่สนใจเข้ามาศึกษาเท่านั้น หากวิเคราะห์แล้วการมีส่วนร่วมของชุมชนนี้ได้มาจากการเกิดแรงจูงใจจากผู้นำชุมชนเป็นสำคัญ ที่เป็นผู้ผลักดันทำให้เกิดกิจกรรม เช่น การปลูกผักสวนครัว การรณรงค์ การให้ความรู้ ทำให้เกิดจิตสำนึกในการจัดการขยะเพื่อเป็นชุมชนที่สะอาด น่าอยู่ แต่ในปัจจุบันนั้นการมีส่วนร่วมลดน้อยลงอาจเนื่องมาจากผู้นำชุมชนนั้นมีบทบาทลดลง อาจเนื่องมาจากการขาดแรงจูงใจ และการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐ โดยการมีสนับสนุนในเรื่องการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ การทำปุ๋ยหมัก การรณรงค์ การประชาสัมพันธ์ แต่ไม่ได้สนับสนุนในเรื่องค่าใช้จ่ายการบริหารจัดการเรื่องขยะ โดยหลักการบริหารจัดการมูลฝอยของประชาชนในชุมชนนั้นยึดหลัก 4M (Man-บุคลากร Money-งบประมาณ Material-วัสดุอุปกรณ์ Management-การจัดการ) หากขาดปัจจัยใดไปนั้นก็จะยอมทำให้การบริหารจัดการขยะลดลงได้ (สมพงษ์ เกษมสิน, 2541) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิริยา วัชรไทย์, จำลอง โพธิ์บุญ, & จุฑารัตน์ ชุมพันธ์ (2557) พบว่าการจัดการขยะในชุมชนจะสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชนและการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีวิธีคิดอย่างเป็นระบบ ปฏิบัติงานเชิงประจักษ์ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ผู้นำชุมชนและประชาชนมีจิตสำนึกในด้านสิ่งแวดล้อม หน่วยงานของรัฐและ

องค์กรด้านสิ่งแวดล้อมเข้ามาสนับสนุนการพัฒนาการจัดการขยะของเทศบาล

สำหรับชุมชนสองห้องนั้น ในปัจจุบันพบว่าประชาชนไม่มีส่วนร่วมกับทางชุมชนในการจัดการขยะ และไม่มีส่วนร่วมกับการบริหารการจัดการมูลฝอยภายในชุมชนจากการสัมภาษณ์ประชาชนในชุมชนพบว่า ประชาชนในชุมชนสองห้องไม่รับทราบถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐบาล และในปัจจุบันสหกรณ์ออมทรัพย์นั้นมีการดำเนินงานในกลุ่มผู้นำเท่านั้น ชาวบ้านไม่ได้เข้าร่วมในการดำเนินงานแต่อย่างใด สาเหตุของการมีส่วนร่วมที่ลดลงนั้นอาจเนื่องมาจากกิจกรรมที่ชุมชนได้ดำเนินการนั้นไม่ได้รับความเห็นชอบจากประชาชนตั้งแต่เริ่มและไม่มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงาน หรือขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะมูลฝอยนั่นเอง สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา (จิรินทร์ พรหมมูล, พรพิมล กัลยาณวิสุทธิ, & อภิรดา บุญประเสริฐ, 2550) พบว่า ชุมชนที่ประสบความสำเร็จจนได้รับเป็นชุมชนต้นแบบในการจัดการขยะของเทศบาลนครพิบูลย์โลก คือ ชุมชนวัดหนองบัว และชุมชนสองพี่น้อง เพราะมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนดังนั้นยังคงเหลือปริมาณขยะที่เทศบาลต้องจัดเก็บคิดเป็น 37 ตัน/ปี คิดเป็นร้อยละ 28.6 ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นในชุมชน

จากภาพที่ 1 ได้นำปัจจัยที่ทำให้การจัดการมูลฝอยประสบความสำเร็จของชุมชนชาวนาเวทกิจพัฒนาและชุมชนสองห้อง มาพิจารณาร่วมกับปัจจัยอื่นๆ จากงานวิจัยที่ผ่านมา (บุษบา หินเอาจ & ปกรณ์ เลิศสุวรรณไพศาล, 2555) มาสร้างเป็นรูปแบบในการจัดการมูลฝอยสำหรับชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเน้นการจัดการมูลฝอยในชุมชนที่พัฒนาการมีส่วนร่วมระดับองค์กรและระดับครัวเรือน ดังต่อไปนี้สำหรับระดับครัวเรือนจะต้องมีการคัดแยกประเภทของขยะ และมีการลดการเกิดขยะ ณ แหล่งกำเนิด โดยสามารถคัดแยกขยะออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

- 1) ขยะอินทรีย์ จะสามารถนำไปทำเป็นปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ หรือนำไปเลี้ยงสัตว์
- 2) ขยะรีไซเคิล จะนำไปเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนโดยการคัดแยกเพื่อนำไปขาย และการนำมาแปรรูปเพื่อใช้ซ้ำ
- 3) ขยะทั่วไป ควรเก็บรวบรวมที่จุดรวบรวมของทางชุมชนเพื่อให้ทางองค์กรที่รับผิดชอบนำไปกำจัดอย่างถูกหลักสุขาภิบาล
- 4) ขยะอันตราย ควรเก็บรวบรวมที่จุดรวบรวมของทางชุมชนเพื่อให้ทางองค์กรที่รับผิดชอบนำไปกำจัดอย่างถูกหลักสุขาภิบาล

สำหรับระดับองค์กรควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนสามารถจัดการขยะได้ด้วยตนเองโดยสนับสนุนในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้ การอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน เช่น การคัดแยกขยะ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ เช่น ส่งเสริมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นให้กับทางชุมชนรวมทั้งพัฒนาความรู้และทักษะของผู้นำชุมชน ซึ่งการจัดการมูลฝอยจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องอาศัยความ

ร่วมมือของประชาชนในชุมชนตั้งแต่ต้นจนจบ โดยต้องเริ่มด้วยความสมัครใจ ความตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน จึงจะทำให้การดำเนินงานนั้นเกิดความยั่งยืนได้ โดยประชาชนสามารถเข้าร่วมตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

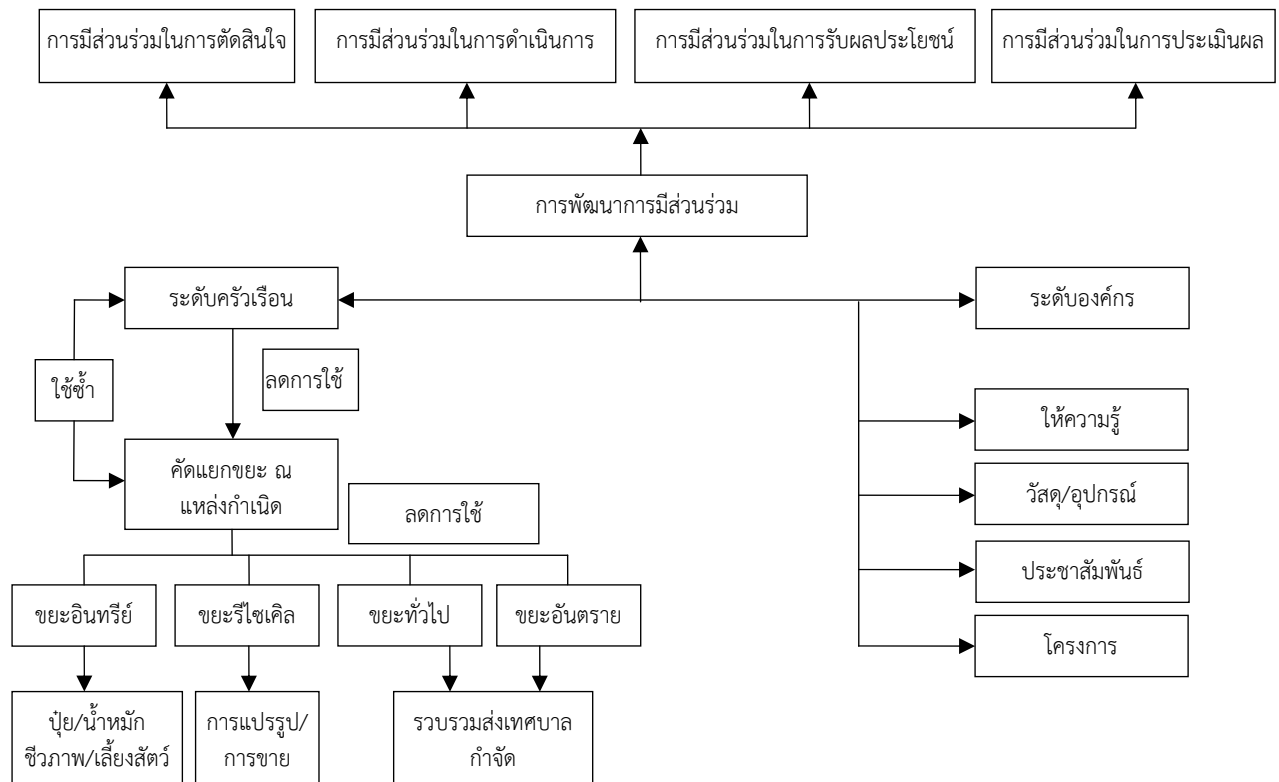
โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของเยาวนิจ กิตติธรรกุล (2552) พบว่าปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ความเชื่อถือศรัทธาต่อคณะผู้บริหาร รวมถึงความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2555). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย พ.ศ. 2555. ค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2559, จาก http://www.pcd.go.th/public/Publications/print_report.cfm?task=pcdreport2555
- กรมควบคุมมลพิษ. (2557). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย พ.ศ. 2557. ค้นเมื่อ 5 กรกฎาคม 2559, จาก http://www.pcd.go.th/public/Publications/print_report.cfm?task=pcdreport2557
- จิรรัตน์ พร้อมมูล, พรพิมล กัลยาณวิสุทธิ, & อภิรดา บุญประเสริฐ. (2550). การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนในเขตเทศบาลนครพิษณุโลก กรณีศึกษา: ชุมชนวัดหนองบัว และชุมชนสระสองพี่น้อง. รายงานการศึกษานิเทศศาสตร์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- จำลอง โพธิ์บุญ. (2551). องค์ประกอบส่วนท้องถิ่นกับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดี: ศึกษากรณีเทศบาลนครพิษณุโลก. วารสารร่วมพลัง, 26(3), 2-39.
- บุษบา หินเภา, & ปกรณ์ เลิศสุวรรณไพศาล. (2555). การสำรวจรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยบ้านหนองบัว ต.สีกหลอ อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติและระดับนานาชาติ การพัฒนาชนบทที่ยั่งยืน ประจำปี 2555, ขอนแก่น.
- พริยา วัชรวิทย์, จำลอง โพธิ์บุญ, & จุฑารัตน์ ชมพันธุ์. (2557). การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเมืองแกลง จังหวัดระยอง. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 10(4), 71-89.
- เยาวนิจ กิตติธรรกุล. (2552). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมูลฝอย: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเชิงทะเล อำเภอลาด จังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2541). การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละภาคส่วนของชุมชนชายเวชกิจและชุมชนสระสองห้อง

การสัมภาษณ์	ชายเวชกิจ (คน)	สระสองห้อง (คน)	รวม (คน)
ประธานชุมชน	1	1	2
กลุ่มผู้นำชุมชน	1	1	2
อสม.	1	1	2
ร้านค้าประกอบการ	3	-	3
ประชาชน	3	3	6
เจ้าหน้าที่เทศบาลนครพิษณุโลก	1		1
รวม			16

ภาพที่ 1 รูปแบบในการจัดการมูลฝอยสำหรับชุมชนอย่างยั่งยืน
ที่มา: บุชบา หินเธาว์ & ปกรณ์ เลิศสุวรรณไพศาล (2555)